

УДК 629.7(477)(045)

DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2024-1-10>

Суворова І.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри логістики
Національного авіаційного університету
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-3271-6242>

Ігнатуша М.С.

студентка
Національного авіаційного університету

Suvorova Iryna

PhD in Economics, Docent,
Associate Professor at the Department of Logistics
National Aviation University

Ihnatusha Mariia

Student
National Aviation University

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ В ПОСТКОНФЛІКТНІЙ УКРАЇНІ

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE AVIATION INDUSTRY IN POST-CONFLICT UKRAINE

У статті розглянуто авіаційну галузь, як символ динамічного розвитку суспільства. Проаналізовано проблеми авіаційної галузі в постконфліктній Україні, які будуть залежати від безпекової ситуації, налагодженої інфраструктури та підготовлених фахівців. Досліджено масштаби руйнувань авіаційної індустрії від військової агресії, що призвело до величезних збитків для української авіаційної галузі. Наведено приклади національних компаній, яким вдалося продовжити виконувати польоти у повітряному просторі сусідніх країн. Доведено стратегічну важливість авіаційної галузі для економіки України. Саме розвиток авіаційної галузі в постконфліктний період означає інвестиції в майбутнє, які обіцяють бути динамічно швидким. Запропоновано чинники які зможуть стимулювати економічне зростання авіаційної галузі нашої країни та забезпечити її стійкий і довгостроковий розвиток в постконфліктний період.

Ключові слова: авіаційна галузь, авіакомпанії, аеропорти, військова агресія, постконфліктний період.

The article deals with the aviation industry, as a symbol of the dynamic development of society. The aviation industry is a multifaceted sector of the economy that plays a key role in international and domestic airspace, stimulating the development of socio-economic, political and cultural ties. Prior to the military aggression, Ukraine had a fairly strong potential, but military actions against our country caused huge losses for the national aviation industry. With the outbreak of hostilities, the airspace over Ukraine was immediately closed. The article examines the extent of the destruction of the aviation industry by military aggression, which led to huge losses for the Ukrainian aviation industry. Examples of national companies that have managed to continue to operate in the airspace of neighboring countries are given. We believe that today, an effective way to utilize the existing fleet and retain the qualifications of aviation industry employees in the closed skies is to work abroad. Unfortunately, this is a very difficult process, given the mobilization measures in our country. The strategic importance of the aviation industry for Ukraine's economy has been proven. But as long as military operations are ongoing, it is extremely difficult to talk about air transportation. We believe that their resumption will depend on the security situation, established infrastructure and trained professionals. The factors that can stimulate the economic growth of the aviation industry in our country and ensure its sustainable and long-term development in the post-conflict period are proposed, namely: support from the Government, restoration of infrastructure, stimulation of demand, development of human resources, innovation and technology. With the right approach, the development of the aviation industry can become one of the key factors in the economic recovery of our country after the conflict. Taking into account all these factors will allow Ukraine to create a competitive and safe aviation industry that will stimulate economic growth and development of our country in the post-conflict period.

Keywords: aviation industry, airlines, airports, military aggression, post-conflict period.

Постановка проблеми. Військова агресія проти нашої держави спричинила значні руйнування що призвело до величезних збитків для української авіаційної галузі. Аеропорти зруйновані, літаки пошкоджені, авіакомпанії втратили значну частину своїх доходів та клієнтів. З початком бойових дій, авіаційний простір над Україною було миттєво закрито, і авіаційне сполучення припинено. Одночасно, російські війська почали активні ракетні обстріли всіх ключових аеродромів України, намагаючись позбавити її можливості забезпечувати протиповітряну оборону. Як наслідок, з 35 було пошкоджено 19 аеродромів, зокрема 12 цивільних і 7 аеродромів подвійного призначення (без урахування військових аеродромів). Частина аеродромів зазнала по декілька повторних обстрілів [1, с. 16–17].

Багато літаків українських авіакомпаній пошкоджені або знищені внаслідок бойових дій. Авіакомпанії України втратили значну частину своїх доходів через закриття повітряного простору та скасування рейсів. Зважаючи на вкрай складну ситуацію, але щиро вірячи в скорішу перемогу нашої держави вважаємо, що сьогодні є вкрай важливим ґрунтовне дослідження перспектив розвитку авіаційної галузі в постконфліктній Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження перспектив розвитку авіаційної галузі в постконфліктній Україні є складним завданням, і воно потребує комплексного підходу та використання різноманітних методів опираючись на наукові дослідження довоєнного періоду. Серед науковців, які займаються проблемами та перспективами розвитку авіаційної галузі України, виділимо наступних: Кравченко І.А. [2], Голук В.Я. [2], Бугайко Д.О. [3; 4], Горчаренко Є.В. [5], Радько О.В. [5], Гаража О.П. [6], Шевчук О.Д. [6], Алькема В.Г. [7], Григорак М.Ю. [7; 8], Кулик В.А. [7], Соколова О.Є. [7; 8], Горбаль Н.І. [9], Радченко Я.П. [9] та інші. Саме для успішного розвитку авіаційної галузі в постконфліктній Україні необхідні спільні зусилля: уряду, авіакомпаній, аеропортів, міжнародних організацій, науковців та інших зацікавлених сторін. Невирішеною частиною загальної проблеми є знаходження дієвих інструментів та локалізація ризиків, що в свою чергу забезпечать стійкий та довгостроковий розвиток авіаційної галузі в Україні. Тому, питання розвитку авіаційної галузі в постконфліктній Україні є досить актуальним і потребує подальшого дослідження та аналізу.

Мета статті. Авіаційна галузь є стратегічно важливою для економіки України. Тому, метою статті є дослідити наслідки військової агресії на авіаційну галузь України та визначити головні чинники, які позитивно впливатимуть на її відновлення та розвиток в постконфліктний період.

Виклад основних результатів дослідження. Авіаційна галузь – це символом динамічного розвитку суспільства. Вона стала невід’ємною частиною життя, інтегруючись у безліч сфер, від щоденних подорожей до глобальної торгівлі. Авіаційна галузь – це динамічний і багатогранний сектор

економіки, який відіграє значну роль у світовому господарстві. Її діяльність охоплює широкий спектр напрямків, пов’язаних з розробкою, виробництвом, експлуатацією та обслуговуванням повітряних суден. Авіація – це не просто транспорт, це інструмент сучасного світу. Її динамічний розвиток по всьому світові робить життя людей комфортнішим, стимулює економіку та створює нові перспективи для співпраці. Саме розвиток авіаційної галузі в посконфліктний період означає інвестиції в майбутнє, які обіцяють бути динамічно швидким. Визначення термінів, які пов’язані з авіаційною галузю представлені в табл. 1.

До початку військової агресії Україна мала досить потужний потенціал у авіаційній галузі. Володіючи високим рівнем літакобудування, робило нашу країну однією з найбільш розвинутих держав авіаційної галузі. Але, після початку масштабного вторгнення, повітряний простір України був повністю закритий для цивільних літаків. Це призвело до значних проблем для авіаційної галузі України, включаючи закриття аеропортів та знищення інфраструктури. Поки тривають військові дії, вкрай складно говорити про авіаперевезення в Україні. Ми вважаємо, що їх відновлення буде залежати від безпекової ситуації, налагодженої інфраструктури та підготовлених фахівців. Саме дефіцит кваліфікованого та досвідченого персоналу на ключових етапах авіаційних перевезень, особливо пілотів і технічних фахівців в аеропортах, може уповільнити відновлення галузі.

Ми розуміємо, що велика кількість кваліфікованих фахівців авіаційної галузі не можуть виконувати свої професійні обов’язки. Пілоти втрачають ліцензії та години нальоту, аеропортовий і наземний персонал – сертифікати та допуски. Існує великий ризик, що дуже швидко вони не зможуть повернутися до виконання своїх професійних обов’язків.

За даними Державної авіаційної служби України, станом на 15 лютого 2024 року 35 авіакомпаній мають діючий сертифікат авіа експлуатанта. Розуміємо, що більшість з цих авіаексплуатантів не мають можливості працювати [14; 15]. Але, все ж таки деяким українським авіакомпаніям вдалося продовжити виконувати польоти у повітряному просторі сусідніх країн. Для прикладу, SkyUp є однією з найбільших авіакомпаній в Україні за кількістю повітряних суден у своєму флоті. У березні минулого року SkyUp запропонувала свої літаки Boeing-737 в «мокрій лізинг» іноземним авіакомпаніям за умови, що вони не будуть літати в Росію та Білорусь. Нехтуючи прибутками, восени 2022 року SkyUp виконувала евакуаційні рейси – вивозила жінок та дітей в країни Європи, в зворотньому напрямку авіакомпанія доставляла гуманітарний вантаж. У вересні 2023 року авіакомпанія SkyUp розпочала виконувати чартерні рейси для таких авіакомпаній, як турецька Tailwind Airlines, нідерландська Corendon Dutch Airlines, молдавська HiSky та єгипетська FlyEgypt [16; 17]. Ще один національний авіаперевізник, авіакомпанія «Роза Вітрів» відновила польоти у 2023 році. Наразі вони експлуатують такі типи

Визначення термінів, які пов'язані з авіаційною галуззю

Термін	Визначення
Авіаційна галузь	це державне регулювання діяльності в галузі авіації та використання повітряного простору України спрямоване на гарантування безпеки авіації, забезпечення інтересів держави, національної безпеки та потреб суспільства і економіки у повітряних перевезеннях та авіаційних роботах [10].
Авіаційна галузь	описує бізнес-сектор, пов'язаний з проектуванням, виробництвом, експлуатацією та обслуговуванням літаків та пов'язаних з ними технологій, а також створенням можливих авіатранспортних послуг для пасажирів та вантажів. Ця галузь є експансивною, охоплюючи комерційні авіакомпанії, військову авіацію, загальну авіацію та аерокосмічне виробництво, а також поширюється на бізнес, організації та державні установи [11].
Авіатранспорт	це державне регулювання діяльності в галузі авіації та використання повітряного простору України який полягає у формуванні державної політики та стратегії розвитку, визначенні завдань, функцій, умов діяльності в галузі авіації, застосуванні заходів безпеки авіації, прийнятті загальнообов'язкових авіаційних правил України, у здійсненні державного контролю за їх виконанням та встановленні відповідальності за їх порушення [12].
Авіаційна інфраструктура	це аеродроми, аеропорти, об'єкти єдиної системи організації повітряного руху, центри та пункти управління польотами літальних апаратів, пункти прийому, зберігання авіаційної техніки, центри, а також обладнання для підготовки льотного складу [13].

повітряних суден, як Embraer 190, Boeing 737-800 та Boeing 737-900ER. Embraer 190 використовується для рейсів з Тівату до різних європейських міст під брендом авіакомпанії Чорногорії Air Montenegro [17]. Сьогодні, дієвим способом задіяти наявний флот і утримати кваліфікацію працівників авіаційної галузі в умовах закритого неба є робота за кордоном. Нажаль це є дуже складним процесом, зважаючи на мобілізаційні заходи в нашій країні.

Однак, при правильному підході, розвиток авіаційної галузі може стати одним із ключових факторів економічного відновлення України після конфлікту. Нами запропоновано основні чинники розвитку авіаційної галузі в постконфліктній Україні (рис. 1).

Підтримка з боку Уряду. Уряд України має розробити та реалізувати програму відновлення інфраструктури авіаційної галузі. Ця програма має передбачати фінансування відновлення та будівництва аеропортів, злітно-посадкових смуг, авіаційної техніки тощо. Уряд нашої країни має створити сприятливі умови для залучення інвестицій в авіаційну галузь в постконфліктний період. На нашу думку, це може бути впроваджено шляхом надання податкових пільг, субсидій, або інших сприятливих стимулів для потенційних інвесторів. Уряд має співпрацювати з іноземними партнерами для розвитку авіаційної галузі в постконфліктній Україні.

Відновлення інфраструктури. Авіаційна галузь України зазнала значних збитків внаслідок російської агресії. Проте, авіаційна галузь нашої країни має значний потенціал для розвитку. Аеропорти, які були зруйновані або пошкоджені, потребуватимуть відновлення та модернізації. Це може призвести до значних інвестицій в авіаційну галузь України.

Стимулювання попиту. Україна прагне до вступу до Європейського Союзу, і це передба-

чає гармонізацію авіаційного законодавства та стандартів з європейськими. Це надасть можливість українським авіакомпаніям брати участь у міжнародних перевезеннях та конкурувати з європейськими перевізниками. Світова економіка розвивається, і це супроводжується зростанням попиту на авіаперевезення. Також наша країна має значний туристичний потенціал, що в свою чергу сприятиме розвитку туристичної та авіаційної галузі. Наша країна має вигідне географічне розташування, і це може зробити її важливим центром для вантажних перевезень, що в свою чергу може призвести до зростання вантажопотоку через українські аеропорти.

Розвиток кадрового забезпечення. Вдосконалена системи підготовки та перепідготовки авіаційного персоналу дозволить забезпечити безпеку авіаційних перельотів. Це може бути зроблено шляхом фінансування навчальних закладів, створення нових освітніх програм, підвищення кваліфікації авіаційного персоналу тощо.

Інновації та технології. В постконфліктний період, національним авіакомпаніям доведеться конкурувати з іноземними авіаперевізниками. Це потребуватиме значних інвестицій, інновацій та технологій в авіаційну безпеку.

Врахування всіх цих чинників дозволить Україні створити конкурентоспроможну та безпечну авіаційну галузь, яка буде стимулювати економічне зростання та розвиток нашої країни.

Висновки. Авіаційна галузь – це динамічний і багатогранний сектор економіки, який відіграє значну роль у світовому господарстві. Її діяльність охоплює широкий спектр напрямків, пов'язаних з розробкою, виробництвом, експлуатацією та обслуговуванням повітряних суден. Авіаційна галузь є стратегічно важливою для економіки України. І тому, тільки при правильному підході, розвиток авіаційної галузі може стати одним із ключових факторів економічного відновлення в посткон-

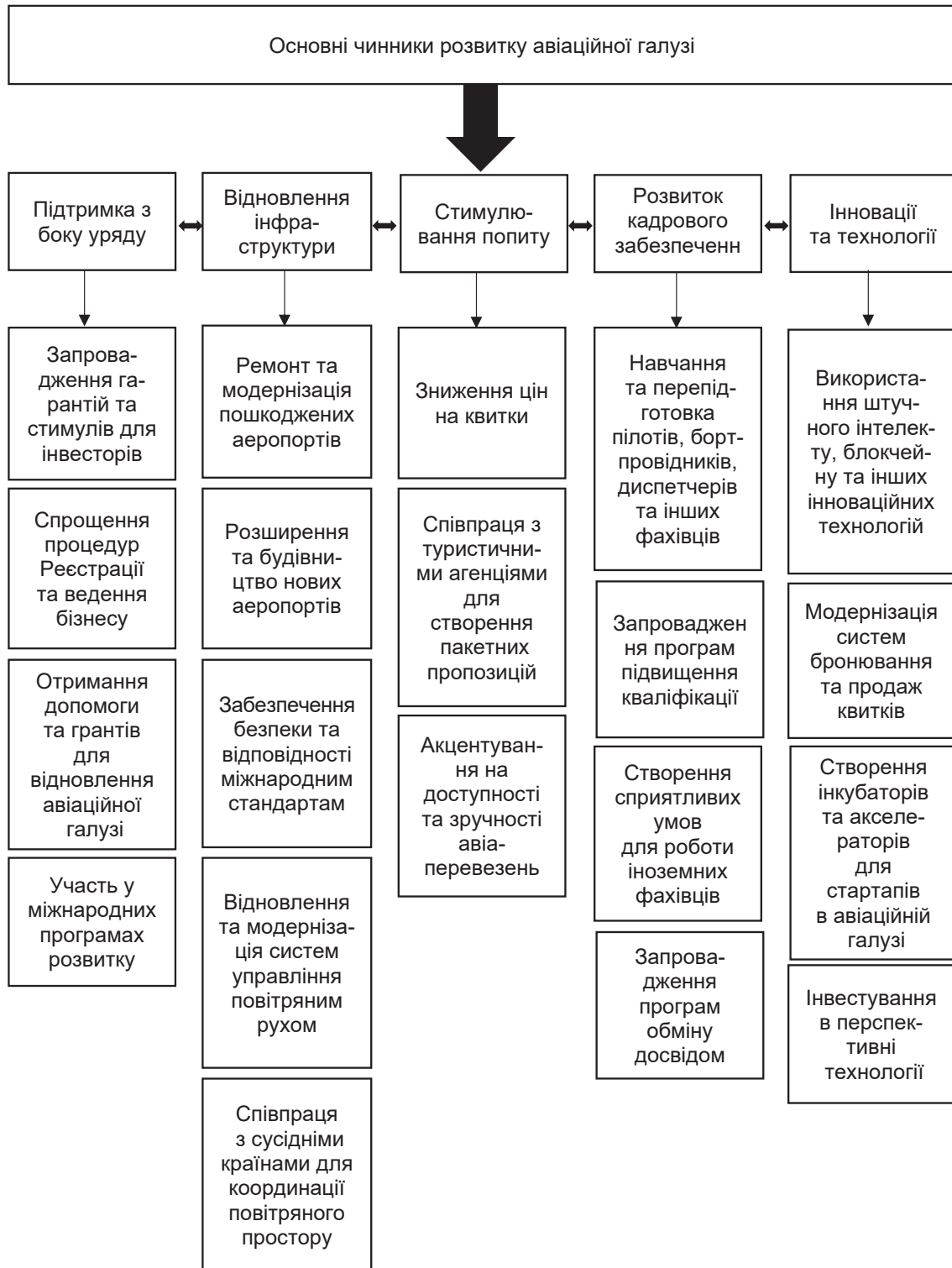

Рис. 1. Основні чинники розвитку авіаційної галузі в постконфліктній Україні

Джерело: розроблено авторами

фліктній Україні. Враховуючи такі чинники, як: підтримка з боку Уряду, відновлення інфраструктури, стимулювання попиту, розвиток кадрового забезпечення, інновації та технології, наша держава зможе побудувати конкурентоспроможну та безпечну авіаційну галузь, яка буде стимулювати економічне зростання та розвиток нашої країни в постконфліктний період.

Бібліографічний список:

1. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 вересня 2022 року. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/UKR_Sep22_FINAL_Sep1_Damages-Report.pdf (дата звернення: 10.02.2024).
2. Кравченко І.А., Голюк В.Я. Сучасний стан і перспективи розвитку авіапромисловості України. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2021. № 15. URL:

- <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/219898> (дата звернення: 18.02.2024).
- Бугайко Д.О., Харазішвілі Ю.М., Теоретичні засади стратегічного управління безпеки авіаційної галузі у контексті забезпечення сталого розвитку національної економіки. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С. 166–175. URL: [http://www.venu-journal.org/download/2020/1\(38\)/22-Buhaiko.pdf](http://www.venu-journal.org/download/2020/1(38)/22-Buhaiko.pdf) (дата звернення: 20.02.2024).
 - Бугайко Д.О. Екосистемний підхід до відродження авіабудівної галузі України з орієнтацією на майбутнє. *Вісник економічної науки України*. 2023. № 1 (44). С. 24–34 URL: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/194466/03-Bugaiko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 20.02.2024).
 - Горчаренко Є.В., Радько О.В., Мартинюк О.Р., Блискун О.Є., Система управління безпекою польотів державної авіації України: сучасний стан та перспективи. *Наука і оборона*. 2023. № 2. URL: <http://nio.nuou.org.ua/article/view/288222> (дата звернення: 25.02.2024).
 - Гаража О.П., Шевчук О.Д., Кулик Л.С. Трудові ресурси авіаційної галузі України: стан та перспективи. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2023. № 6. С. 71–77. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/2957> (дата звернення: 25.02.2024).
 - Бугайко Д.О. та ін. Логістичні концепції розвитку аеропортів: монографія / за ред. М.Ю. Григорак. Київ: Логос, 2017. 384 с.
 - Григорак М.Ю., Соколова О.Є. Логістичний підхід до формування «зеленого» авіаційного сектору України. *Економічний простір*. 2021. № 167. С. 103–110. URL: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/841/816> (дата звернення: 28.02.2024).
 - Горбаль Н.І., Радченко Я.П. Стан та перспективи розвитку авіатранспортної галузі України в умовах євроінтеграції, постпандемії та війни. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблем розвитку*. 2023. № 1 (9). С. 249–260. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/sep/31282/menedzhment-253-264.pdf> (дата звернення: 28.02.2024).
 - Повітряний кодекс України. Кодекс повітряний від 19.05.2011 № 3393-VI. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/t113393?an=1293> (дата звернення: 01.03.2024).
 - Авіаційна промисловість: все, що вам потрібно знати? 2023. URL: <https://www.proponent.com/news/aviation-industry/> (дата звернення: 02.03.2024).
 - Міністерство інфраструктури України. 2015–2024. URL: <https://mtu.gov.ua/timeline/Aviatransport.html> (дата звернення: 02.03.2024).
 - Logist today. Авіаційна інфраструктура: веб-сайт. URL: <https://logist.today/uk/glossary/aviatsionnaya-infrastruktura/> (дата звернення: 04.03.2024).
 - Державна авіаційна служба України. Сертифікати. URL: <https://avia.gov.ua/npdrd/slug-3> (дата звернення: 05.03.2024).
 - Державний реєстр цивільних повітряних суден України. 2024. URL: <https://avia.gov.ua/State-Civil-Aircraft-Register-of-Ukraine/> (дата звернення: 05.03.2024).
 - режимі очікування. Що відбулося з українськими авіакомпаніями за понад рік війни. 2024. URL: <https://www.rbc.ua/rus/travel/rezhimi-ochikuvannya-shcho-vidbulosya-ukrayinskimi-1680001581.html> (дата звернення: 07.03.2024).
 - Продовжують підкорювати небо: де літають українські авіакомпанії під час війни? URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/2612/prodovzuyut-pidkoryuvati-nebo-de-litayut-ukrainski-aviakompanii-pid-cas-viini> (дата звернення: 08.03.2024).
 - as of September 1, 2022. Available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/UKR_Sep22_FINAL_Sep1_Damages-Report.pdf (accessed February 10, 2024).
 - Current state and prospects of development of the aviation industry of Ukraine. Actual problems of economy and management. 2021. No. 15. Available at: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/219898> (accessed February 18, 2024).
 - Bugayko D. O., Kharazishvili Y. M. (2020) Theoretical foundations of strategic management of aviation industry security in the context of ensuring sustainable development of the national economy. *Bulletin of Economic Science of Ukraine*, no. 1 (38), pp. 166–175. Available at: [http://www.venu-journal.org/download/2020/1\(38\)/22-Buhaiko.pdf](http://www.venu-journal.org/download/2020/1(38)/22-Buhaiko.pdf) (accessed February 20, 2024).
 - Bugayko D. O. (2023) Ecosystem approach to the revival of the aircraft industry of Ukraine with a focus on the future. *Bulletin of Economic Science of Ukraine*, no. 1 (44), pp. 24–34 Available at: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/194466/03-Bugaiko.pdf?sequence=1> (accessed February 20, 2024).
 - Gorcharenko E. V., Radko O. V., Martyniuk O. R., Bliskun O. E. (2023) Flight safety management system of state aviation of Ukraine: current state and prospects. *Science and Defense*, no. 2. Available at: <http://nio.nuou.org.ua/article/view/288222> (accessed February 25, 2024).
 - Harazha O. P., Shevchuk O. D., Kulyk L. S. (2023) Labor resources of the aviation industry of Ukraine: state and prospects. *Bulletin of Vinnytsia Polytechnic Institute*, no. 6, pp. 71–77. Available at: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/2957> (accessed February 25, 2024).
 - Bugayko D. et al. (2017) Logistics concepts of airports development: monograph. Kyiv: Logos, 384 p.
 - Hryhorak M. I., Sokolova O. Ie. (2021) Logistics approach to the formation of the "green" aviation sector of Ukraine. *Economic Space*, no. 167, pp. 103–110. Available at: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/841/816> (accessed February 28, 2024).
 - Horbal N. I., Radchenko Y. P. (2023) State and prospects of development of the air transport industry of Ukraine in the context of European integration, post-pandemic and war. *Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and development problems*, no. 1 (9), pp. 249–260. Available at: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/sep/31282/menedzhment-253-264.pdf> (accessed February 28, 2024).
 - Air Code of Ukraine. Air Code of 19.05.2011 No. 3393-VI. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/view/t113393?an=ul-1115> (accessed March 1, 2024).
 - Aviation industry: everything you need to know? (2023) Available at: <https://www.proponent.com/news/aviation-industry/> (accessed March 2, 2024).
 - Ministry of Infrastructure of Ukraine. 2015-2024 Available at: <https://mtu.gov.ua/timeline/Aviatransport.htm> (accessed March 2, 2024)
 - Logist today. Aviation infrastructure. Available at: <https://logist.today/uk/glossary/aviatsionnaya-infrastruktura/> (accessed March 4, 2024).
 - State Aviation Administration of Ukraine. Certificates. Available at: <https://avia.gov.ua/npdrd/slug-3/> (accessed March 5, 2024).
 - State Register of Civil Aircraft of Ukraine. (2024) Available at: <https://avia.gov.ua/State-Civil-Aircraft-Register-of-Ukraine/> (accessed March 5, 2024)
 - On standby. What has happened to Ukrainian airlines in more than a year of war. 2024. Available at: <https://www.rbc.ua/rus/travel/rezhimi-ochikuvannya-shcho-vidbulosya-ukrayinskimi-1680001581.html> (accessed March 7, 2024)
 - Continuing to conquer the sky: where do Ukrainian airlines fly during the war? Available at: <https://visitukraine.today/uk/blog/2612/prodovzuyut-pidkoryuvati-nebo-de-litayut-ukrainski-aviakompanii-pid-cas-viini> (accessed March 8, 2024).

References:

- Report on direct damage to infrastructure from destruction as a result of Russia's military aggression against Ukraine